

ről beszél. A szöveg kiváló dramaturgiai érzekre vall: fordulatossá, élvezetes, letehetetlen olvasmány. De mégsem történelmi regény Kati Marton új műve. Ha az olvasó tényleg nyakon akarja csípni a szöveget, akkor azt a tanácsot adhatjuk, hogy a folyamatos helyváltoztatásnál – az a bizonyos méregzett egér – sokkal célszerűbb a harmadik sarokba helyezkedni.

Mi is ez a harmadik sarok? Bulvárirodalom? Ponyvaregény? Mondjuk történelmi ponyvaregény. Hátasvadászat, közhelypuffogatás. Súlyos vád, tartozunk néhány megjegyzéssel. A szöveg történelemrekonstruáló tevékenysége a múlt igazi megértése helyett annak leegyszerűsítésére, sémákba rendezésére törekszik. Nem akar minket tanítani, Habermas kategóriáit kölcsönvéve nem a *kultúrán elmélkedő*, hanem a *kultúrát fogyasztó* olvasóközönség számára készült.

Folyamatok bemutatása helyett szívesebben sűríti a visszaemlékezést egy-egy nagyon lényeges, világtörténelmi jelentőségű pillanat ábrázolásába (mindjárt a szöveg elején). Kedveli a véletlen egybeeséseket. Figyelmét a legfontosabb, legnagyobb, legokosabb, legjelentősebb, legsármosabb, legszebb, legjobban fizetett emberek kötik le, vagy szereti a figyelme középpontjában állókat így ábrázolni. Szívesen gondolkodik hősökben és antihősökben (itt mindenki hős, Teller antihős). Sok-

szor használ sztereotípiákat: a fizikusok, akik „annyira el tudtak merülni egy-egy beszélgetésben, hogy a legnagyobb forgalomtól sem zavartatva magukat, átvágtak az úteszten”; a rendező: a „vakító reflektorok fényében ő az úr”; vagy a fiatal, aki nem hagyja, hogy „a történelem az útjába álljon”.

Dicséretes, helyenként megható vállalkozás Kati Martoné. Örömteli, hogy bizonyára sokan olvasták, olvassák majd e nagyszerű férfiak (apropó: mindannyian férfiak) történetét. Szép és igaz. És örülhetünk nekik!

VELKEY GYÖRGY

(Fordította Bart Dániel, Corvina Kiadó, Budapest, 2008, 312 oldal, 3500 Ft)

SÁRKÖZI MÁTYÁS:
Micsoda életek
Emigránsok Angliában

Sárközi Mátyás könyvét befejezve azon tűnődtem, vajon kinek jelenthet ez a mű hasznos, élvezetes, kapcsolódást. Kielégítő élményt nyújt-e azok számára, akiket megszólít? A fülszöveg, ami egyben a könyv nyitó mondata is, rögtön tisztázza, mire nem törekedett a szerző: „Persze, hogy írhatnánk tudományos igényű angliai magyar emigrációtörténetet, korkép-elemzésekkel, statisztikákkal, számadá-

tokkal és táblázatokkal.” Nem kíván tehát azokhoz szólni, akiket az emigráció mélyebb vetületei vonzanak („a szépírók elsősorban az egyéni sorsmorzsák érdeklik” – mondja); nincs itt hely a társadalmi háttér, a száműzetés lélektana, a különböző rezsimek alatt üldöztetést, meghurcoltatást megtapasztaló ember sorsának elemzésére, inkább csak lexikoncikk-szerűen egymás után rendezett, nagyjából száz életrajz összekötő szövegekkel egybefűzött sorozatáról van szó, és ez, a maga szintjén, talán elfogadható.

Ekképpen Sárközi megszólítja azokat az olvasókat, akik valamilyen tekintetben (családi, baráti szálakon keresztül) kapcsolódnak vagy akár csak szimpatizálnak az egykori angliai magyar emigrációval. Így az idősebbek esetleg saját magukat vagy családtagjaikat igyekeznek felfedezni az élettörténetek között, a szimpatizánsok pedig vonzó, modellértékű életrajzok után kutakodhatnak a könyvet lapozgatva. Az idősebb generáció csalódásra ítéltetett, mert Sárközi a 17. századtól kezdi kronologikus rendben feltárni a kutatott személyek életútját, és a II. világháborút követő nemzedékekkel zárja könyvét; a mintegy tízezer főnyi, Angliába vetődött '56-os menekült mindössze néhány oldalt kap. Sárközi nyil-

vánvalóan nem akarja mérlegre tenni a saját nemzedékét: egyeseket kiemelni, másokat kizárni a felsorolásból, vagy csak súlytalannak véli az utóbbi fél évszázad során Angliába érkezettek sikereit. Mindenesetre aki rokont, netán saját magát keresi a könyvben, rég elmúlt korokat kell visszaidézzen.

A mai Magyarországon élő Nyugat-szimpatizánsok, az Anglia felé kacsintgató fiatalok számára, akik elég szép számmal indulnak el manapság a szigetország felé, s akik az itthoni légkörből való elvagyódás okán, kiutakat keresve, a brit berendezkedésben vélnek szabadító kulcsot lelni válságaik kezelésére, Sárközi könyve már több haszonnal kecsegtet. Ez az olvasóréteg tudniillik a múlt emigránsainak sikerei mögött pontosan azt fogja felfedezni, amit keres: Sárközi, talán számára érthető logika mentén, szinte kivétel nélkül olyan bevándorlók sorsát mutatja be könyvében, akik kiemelkedtek a befogadó társadalomból, sikerekre, gazdagságra, elismertségre tettek szert. Csak elvétve említ olyan eseteket, mint Babits Ildikóé vagy Krassó Miklósa, akik homályban, megtörtén végezték be angliai életüket.

Ez a sikerorientáltság, a karriertörténetek bemutatása ugyanakkor zavaró is. Kovács Mihályé pél-

dául, aki mosogatófiúként egyszer összeüt egy csalamádét a görög étteremben, ahol dolgozik, és az a vendégek közül egy úrnak annyira ízlik, hogy felszólítja Kovácsot, akinek egyébként a szakácsművészetéhez eddig a pontig semmi köze nem volt, hogy gyártsa a savanyúságot nagyban, minden segítséget megkap. „Az uborkareceptet később tízezer dollárért vette meg egy élelmiszeripari vállalat”. A történet – túl azon, hogy Sydneyben játszódik – a könyv sok hasonló történetével együtt túl kerek, túl sematikus. A háttérrel túlzottan elnagyolt ahhoz, hogy magát a sikert hitelesnek tekintsük, még ha a valóságnak a részletek meg is felelnek.

Talán az a baj, hogy csupán ennyi volt Sárközi célja: nagyon tömören bemutatni nagyjából száz sikeres, karriert befutott emigráns életrajzát. Ám ez a gyűjtemény így a szócikkek számában túl sok, mélységében túl kevés. Sajnos az anekdotázó stílus is a könnyed hangvételű bulvársajtóhoz közelíti a könyvet, és az első oldalon említett „szépíró” helyett az utolsó oldalon a saját életútját tömören összegző, a BBC magyar szerkesztőségében negyven évet eltöltött szerző újságírói talentumát példázza.

TÁRNOK ATTILA

(Noran Kiadó, Budapest, 2008,
234 oldal, 2499 Ft)

BRYAN CARTLEDGE:

Megmaradni

A magyar történelem egy angol szemével

Ahogy azt e kötet felidézi, a II. világháborút lezáró párizsi békeszerződés megkötése után a Magyarországon állomásozó brit sereg vezetője, Edgcumbe dandártábornok utolsó jelentésében a következőket jegyzi meg a magyarokról: „Eltekintve a külső hatásoktól, ha kevesebbet törődne a politikával és a múltjukkal, képesek volnának valódi demokrácia létrehozására.” Érdekes, hogy az ehhez hasonló, mégoly vitriolos véleményeket sokkal inkább mellbevágónak találjuk akkor, ha egy kívülállótól, egy hazánkba tévedt turistától halljuk, mintha valamely honfitársunktól. Hát még ha nem egy szállóvendég, hanem egy velünk sokáig együtt élő és lélegző külföldi kísérel meg rólunk és történelmünkről átfogó képet rajzolni, ahogy azt jelen kötetünk szerzője, Bryan Cartledge is tette. Nagykövetként több évig szolgált Budapesten a nyolcvanas évek elején, de munkája végeztével sem múlt el a fogadó ország iránti szimpátiája; különös, de mégis nemes szolgálatnak nevezhetjük, hogy neki köszönhetően egy, a teljesség igényével megszerkesztett magyar történelem végre angol nyelven is hozzáférhető.